

הרב אורי שרקי

אורות - אורות מלחמה, פרק ב'

מתוך ספר אורות לראי"ה קוק

סיכום שיעור - עוד לא עבר את עריכת הרב

"אנו מסתכלים בדורות הראשונים, המסופרים בתורה, בנביאים ובכתובים," אנו לומדים תנ"ך. "אותם הדורות שהיו עסוקים במלחמה - והם הם הגדולים שאנו מתיחסים אליהם בידידות (-בחיבה) וגדולת קודש". נשאלת שאלה על האנשים הגדולים בהיסטוריה שלנו שאנו לומדים עליהם בתנ"ך: הרי מלחמה לכל הדעות היא דבר שלילי (1): והם הרי נלחמו בלי סוף (2). אז איך זה הגיוני? מצד אחד אלו דורות שאנו מרגישים את עצמינו קטנים לעומתם, ומצד שני הם התעסקו כל ימיהם במלחמה (או באימונים לקראת מלחמה), שהיא ענין שלילי בלי שום ספק?

תשובה: "הננו מבינים, שהזיק הנשמתי הוא היסוד:" ישנו אור קטן (הרב קורא לזה "זיק נשמתי") שנמצא במעמקי הנשמה, והאור הזה מאיר גם בעולמות הפוליטיים והצבאיים, ולא רק בנשמה עצמה. כלומר, כשהאנשים הגדולים הללו נלחמו, הם נלחמו בשביל ה' (3). וישנו איזה שהוא יסוד מוסרי מאחורי כל המלחמות האלה, שמטרתן בסופו של דבר לגלות שם ה' בעולם (4). "אותו מעמד העולם, שהלך במרוצתו אז, שהיתה המלחמה כל כך נחוצה בו, הוא גרם להופיע את אלה הנשמות, שהרגשתן הפנימית בתוכן שלם היתה." כדי להיות גם קדוש וגם לוחם צריך נשמה גדולה. כדי להיות רק קדוש או רק לוחם מספיקה נשמה בינונית. הכוונה ב"נשמה גדולה": נשמה שהיא אחדותית, שרואה את האחדות בין הערכים בהוויה. אומר הרב: המצב של העולם מזמין את הנשמות, כלומר, מה שחסר לעולם, הוא מזמין דרך נשמות שמופיעות בו. דומה להשפעת הוואקום: כשהעולם זקוק לנשמות גדולות אז הן מופיעות, וכשאינו זקוק להן יש רק נשמות בינוניות (5). "מלחמת קיומם, קיום האומה, מלחמת ד' היתה בהכרח פנימית. עזיזים (חיוניות יוצרת) ביו ברוחם וידעו בעמק החשך לבחור בטוב ולסור מן הרע, גם אם אלך בגיא צלמות לא אירע רע". "לא אירע רע" - אני לא ירא שמא אהיה רע. "כשאנו מתבוננים אליהם, הננו, בכל ההופעה הרוחנית שאנו כל כך שוקקים לה, משתוקקים לאמוצם, לכח החיים החטוב והגבוש, האיתן והמוצק, ששכן בקרבם", אנו לומדים תנ"ך, וזה גורם לנו להשתוקק לעוצמת החיים שהיתה בהם. "ומתוך תשוקה זו, כחנו הרוחני מתאמץ (=מקבל חיזוק) וכח גבורתנו מתעדן", יש פה מעין השתלבות: דווקא הכוח הרוחני שלנו מקבל עוצמה, ודווקא הכוח העוצמתי שלנו מקבל רוחניות. ואותן הנשמות החזקות חוזרות לחיות בנו כימי עולם.

הערות:

(1) נשאלת השאלה: אם מלחמה זה דבר רע איך יכול להיות שיש דבר כזה "מלחמת מצווה"? תשובה: בעולם של מלחמות אי אפשר שלא להלחם. הסבר: להרוג זה דבר רע, אז איך יכול להיות שבית דין הורג אנשים? תשובה: נכון שבית דין עושה מעשה רע, אבל אין לו ברירה והיה עדיף אם לא היה נזקק להרוג, אבל מה לעשות ויש פושעים? כמו כן במלחמה: בעולמינו אי אפשר להסתדר ללא מלחמות, ולכן עלינו לדעת להלחם. ועיין עוד בהערה 4.

2) דוגמאות לגדולים מהתנ"ך שנלחמו: משה רבינו (שכבש את ארץ סיחון ועוג, היא ארץ ישראל המזרחית), יהושע בן נון (שכבש את כל ארץ ישראלית המערבית), דוד המלך (שנלחם בכל חייו שמונה עשרה מלחמות).

3) לדוגמא: כשגולית הפלישתי עומד בעמק האלה הוא מתגרה בבני ישראל שאף אחד מהם לא מעיז להלחם בו, ואומר: "חרפתי את מערכות ישראל", כלומר: עשיתי צחוק מהצבא הישראלי. עונה לו דוד: "אֲנֹכִי בָא-אֵלֶיךָ, בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת, אֱלֹהֵי מַעְרְכוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר חָרַפְתָּ", כלומר: דוד מרים את הדיון למדרגה של מחלוקת על ה'.

4) הדברים הללו מבוארים גם על ידי הרמב"ם בספרו הלכות מלכים (ספר זה הוא יסודו של המשטר המדיני לפי הרמב"ם), בו הוא מסביר כיצד המלך עושה מלחמות: "כל הרוגי המלך ממונם למלך, וכל הממלכות שכובש הרי אוצרות המלכים למלך. ושאר הביזה שבוזזין - בוזזין ונותנין לפניו, והוא נוטל מחצית בראש; ומחצית הביזה, חולקין אותה. כל אנשי הצבא ביחד עם העם היושבין על הכלים במחנה לשומרה, חולקין בשווה. כל הארץ שכובש, הרי היא שלו: נותן לעבדיו לאנשי המלחמה, כפי מה שיראה; ומניח לעצמו, מה שירצה. ובכול יהיו מעשיו לשם שמיים, ותהיה מחשבתו ומגמתו להרים דת האמת, ולמלאות העולם צדק, ולשבור זרוע הרשעים, ולהילחם מלחמות ה' - שאין ממליכין מלך תחילה, אלא לעשות משפט ומלחמה, שנאמר: 'ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו, ונלחם את מלחמותינו'". כלומר: למרות כל האכזריות של המלחמה יש לדון מהי המטרה של כל המלחמות האלה.

אגב: הרב קוק מתייחס לנושא זה באגרות הראיה א', עמוד ק': "ועניני המלחמות, אי אפשר היה כלל, בשעה שהשכנים כולם היו זאבי ערב ממש, שרק ישראל לא ילחם, שאז היו מתקבצים ומכלים חס וחלילה את שאריתם; ואדרבא היה מוכרח מאד גם להפיל פחד על הפראים גם על ידי הנהגות אכזריות", כלומר: כיוון שאנו בעולם שכולם בו פראי אדם עלינו גם כן להתנהג באכזריות כדי לשרוד, אז אנחנו חייבים להתנהג כך. וממשיך הרב: "רק עם צפיה להביא את האנושיות למה שהיא צריכה להיות", כלומר: גם כשאנו מתנהגים בצורה אכזרית אנו עושים זאת בכוונה לתקן את העולם. וממשיך הרב: "אבל לא לדחוק את השעה. ודע, שבהלכות הציבור לא החמירה תורה כלל לדחוק את רוח העם לחסידות, מפני שאז הייתה החסידות הכללית נהיית דרך קבע וחובה ותכלית התורה היא שתקבע הארה השכלית בכח אהבה ונדבה", כלומר: אסור לומר 'צריך להגיב בחומרה על מעשי איבה של אויבינו אך לעשות זאת ללא נקמנות, כי הנקמנות היא מידה רעה'. משפט זה הוא נכון ולא נכון: זה נכון ש'הנקמנות' היא מידה רעה, אך אם היא תמנע, זה יגרום לכך שאנשים לא ינקמו, וכך הציבור יכול להגיע לידי סכנה (כי המידות בציבור לא צריכות להיות אותן המידות בפן הפרטי). וממשיך הרב: "וזהו יסוד כמה קולות שיש בדיון תורה ביחס לסדרי המלחמות, ועזיבת האלילים היא נאותה לתעודת ישראל הכוללת...". נשאלת השאלה: הרי נאמר במשנה: "במקום שאין איש השתדל להיות איש", כלומר: איך עלינו להפוך להיות רעים כאויבינו, הרי המשנה אומרת לנו הפוך!! תשובה: הכוונה של המשנה היא שבמקום שאין מי שיעשה את העבודה כמו שצריך, עשה אתה את העבודה כמו שצריך. ולכן כוונת המשנה מסתדרת בדיוק עם כוונת הרב קוק.

עוד דבר: יש לשים לב שהרב קוק לא מנסה (בניגוד לשיטה הנוצרית) לומר לנו שהמלחמות שנלחמו אבותינו לא היו באמת ומה שמתואר בכתוב זה הכל משלים ואלגוריות, אלא הוא אומר שהמלחמות היו כפשוטם.

5) נשמות גדולות מופיעות כשצריך אותם. דוגמא בת ימינו: ישנו סיפור מפורסם של צביקה מיכוח צביקה' שעצר לבדו את הצבא הסורי במלחמת יום כיפור. זאת דוגמא על נשמה מיוחדת שהופיעה כשצריך היה אותה.

עוד דבר: עם ישראל מיוחד בין היתר ביכולתו לאחד בין הקודש למלחמה. באומות העולם המצב שונה: הם (לפחות בימי הביניים) משתמשים בקודש כדי להצדיק את המלחמה. לדוגמא, דברי הרמב"ן בויכוח ברצלונה המפורסם: המלך ארגון יעקב השני הזמין את הרמב"ן לויכוח מול הכומר היהודי המומר הדומיניקני פאבלו כריסטיאני. הכומר הביא לו בין היתר ראיות מהתלמוד שהמשיח כבר הגיע, שישו הוא האלוהים וכל מיני ראיות מן

הסוג הזה. והרמב"ן השיב על דבריו. ובשלב כל שהוא פנה המלך ארגון לרמב"ן ואמר לו: מדוע שלא תחשוב שהמשיח כבר הגיע? ענה לו הרמב"ן: אני קראתי בנביאים שכשיהיה ימות המשיח אז "לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה". ואני ראיתי שמאז שפרצה הנצרות בעולם נשפך יותר דם מאשר מקודם, ולא עוד: כמה יקשה לך אדוני המלך, לך ולאבירך, אם "לא תלמדו עוד מלחמה"? (כלומר: לא רק שיש עדיין מלחמות אלא אתם ממש חיים מזה). הכמרים אמרו שהרמב"ן מחוצף והפסיקו את הדיון באותו יום (ואחר כך גילה לו המלך שיש חשש שיהרגו אותו וכך הוא עלה לארץ ישראל). הרב קוק מתכוון בדיוק לדברי הרמב"ן בויכוח: החברה הגויית (של ימי הביניים) הייתה בנויה על מלחמות (בשונה מעם ישראל).

לדוגמא, סיפור אישי שקרה לרב שרקי: פעם הייתי בבית לחם, ונסענו בגיפ. והיו עמי גי חיילים נחמדים מאוד, אך הם כל הזמן אמרו שזה לא בסדר שאנחנו פה, שאנחנו עם כובש וכולי. והם ידעו שאני חושב באופן קוטבי הפוך. באיזה שהוא שלב עצרנו לנוח בתוך פרדס, מישוהו הקשיב למכשיר קשר כדי שלא יתפסו אותנו, עושים כוס קפה, וחבר'ה מתחילים לקטוף שקדים. ושאלו אותי: שרקי, אתה לא אוכל? ענית להם: זה גזל! אמרו לי: כן אבל זאת מלחמה! דהיינו: אם יש לאדם תורה, הכיבוש לא רק שהוא לא משחית אותו, אלא הוא בוחן את המוסריות שלו. אבל אם האדם מחוסר ערכים של תורה אז קשה לו לדעת מתי צריך להיות אדם ומתי צריך להיות חייל.

עוד דבר - נשאלת השאלה: האם נשמות מיוחדות (גדולות) תמיד באות לידי ביטוי? תשובה: לא. יכול להיות באותו דור מספר אנשים שמסוגלים למלא פונקציה מסוימת אבל רק אחד מהם יוציא לפועל את אותה פונקציה. נשאלת השאלה: למה זה כך? תשובה: הקב"ה איננו בזבזן. לא יתכן שהקב"ה יוריד לעולם נשמות, שאין להם אפשרות למלא את גדלותם (אגב: היו כמה נשמות כאלה בהיסטוריה שירדו לעולם מבלי יכולת לבטא את גדלותם. נשאלת השאלה: אז בשביל מה הקב"ה הוריד אותם לעולם, אם העולם לא מוכן אליהם כעת? תשובה: הם ירדו לעולם על מנת לרומם את הדור, ולא לתפוס את מקומם המגיע להם. דוגמא לנשמות כאלה: הגאון מוילנה והרמב"ם. הרמב"ם היה איש מדינה מובהק, אבל המרחב המדיני שבו הוא היה יכול לפעול היה מצומצם למדי. אך למרות זאת הוא עדיין הצליח לפעול בתחום המדיני: סלאחי הדין כבש את ירושלים מידי הצלבנים וקרא ליהודים לשוב לירושלים להקים את בית מלכותם מחדש. האם העובדה שהרמב"ם היה רופאו האישי של סלאחי א-דין קשורה לעניין? סביר להניח שכן).

עוד דבר: בספר הזהר ובגמרא כתוב שהקב"ה נשבע שהוא לא יכנס לירושלים של מעלה, עד שיכנסו ישראל לירושלים של מטה. נשאלת השאלה: מהי ירושלים של מעלה? תשובת המקובלים: מחצב הנשמות. כלומר: יש נשמות מיוחדות שהקב"ה לא יוריד לעולם עד שלא תהיה מלחמת ששת הימים (עד שיכנסו ישראל לירושלים של מטה). ואנו רואים בעינינו, שהדור שנולד אחרי מלחמת ששת הימים הוא בעל תפיסה רוחנית גבוהה יותר מאלה שהיו לפניו.